

ELINAN PÄIVÄKIRJASTA

PEDAGOGINEN OHJE

KULTTUURIKOIVU
LUTRAN KULTTUURISÄÄTIÖ

OULU

SARJAKUVAN TAVOITE

- Oppia tunnistamaan, mikä on seksuaalista häirintää ja ahdistelua
- Oppia, miksi seksuaalinen häirintä ja ahdistelu on väärin ja mitä laki siitä sanoo
- Oppia tunnistamaan ja ymmärtämään seksuaalisen häirintään tai ahdisteluun liittyviä tunteita
- Oppia omien rajojen puolustamista ja toisten rajojen kunnioittamista
- Ymmärtää omat mahdollisuudet häirintään puuttumiseen
- Rohkaista nuoria hakemaan apua ja kertomaan huolistaan aikuisille
- Käsitellä seksuaaliseen häirintään liittyviä asenteita, uskomuksia ja myyttejä

OPETTAJALLE

- Sarjakuvassa on kerrottu kahden yläkoululaisen välinen episodi. Sarjakuvassa kerrotaan, miltä häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutuminen voi tuntua ja miten asiaa voidaan käsitellä koulussa.
- Nuoren voi olla vaikea kertoa häirinnästä tai ahdistelusta. Kun aiheesta keskustellaan turvallisessa ympäristössä, nuoren on helpompi tulla kertomaan mahdollisesta kokemastaan häirinnästä tai ahdistelusta.
- Sarjakuvan avulla voidaan:
  - pohtia muun muassa häirinnän ja ahdistelun vaikutuksia
  - käydä läpi oikeita toimintaohjeita häirintä ja ahdistelutilanteissa
- Sarjakuvan avulla on tarkoitus käsitellä seksuaalista häirintää ja ahdistelua yleisellä tasolla. Keskustelun tulee olla toisia kunnioittavaa ja kaikkien tulee voida osallistua keskusteluun turvallisesti.

OPETTAJALLE

- Opettajan tulee olla valmis ottamaan vastaan nuorilta tulevat vastaukset ja viedä niitä tarvittaessa eteenpäin.
- Mikäli jollakin nuorella nousee esiin tarve käsitellä omia kokemuksia yksityiskohtaisemmin, sitä ei tulisi tehdä koko luokan kuullen
  - Opettaja ehdottaa jatkamaan keskustelua tunnin jälkeen esimerkiksi sanomalla: *"Hyvä kun kerroit. Jutellaan ja palataan siihen myöhemmin kahdestaan."*
  - Kahdenkeskisessä tilanteessa nuoren on hyvä saada kokea, että aikuinen todella kuuntelee ja uskoo häntä.
- Jos aihe jää yleisesti puhuttamaan nuoria, on hyvä palata siihen myöhemmin.
- Sarjakuvan viimeisellä sivulla on lyhyitä ohjeita seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun tilanteisiin.

TUNNIN SISÄLTÖ

1. Sarjakuvan käsittely, väittämät ja avoimet kysymykset
2. Termien *seksuaalinen häirintä* ja *seksuaalinen ahdistelu* määrittely
3. Rikosnimikkeet ja huonosti tunnistettavat seksuaalirikokset
  - HUOM! sarjakuvassa tapahtuva ahdistelu on rikos, rehtorin kansliassa käsittelyn ja anteeksipyyntöä lisäksi siitä **pitää** tehdä myös **rikosilmoitus**
4. Seksuaalioikeudet
5. Turvaohjeet
6. Mistä apua ja tukea?

TUNNIN TOTEUTUS

- Järjestetään luokkaan tuoleista rinki.
- Kaikki oppilaat ja opettaja(t) istuvat samassa ringissä samalla tasolla juttelemassa näistä vaikeista ja tunteita herättävistä aiheista.
- Kerrotaan oppilaille tunnin sisältö ja se, että matalin osallistumisen taso on istua ringissä, muuhun ei ole pakko osallistua.
- Katsotaan sarjakuva yhdessä läpi kuva kerrallaan.
- Sarjakuvan jälkeen voidaan käydä seuraavan dian väittämiä läpi "peukuttamalla", opettajakin voi peukuttaa.
- Opettaja pysähtyy jokaisen kysymyksen jälkeen ja kertoo omat kommenttinsa.
- Mikäli mahdollista, tunnit kannattaa vetää yhdessä kollegan kanssa, jolloin keskustelu voidaan käydä aikuisten kesken, ja nuoret seuraavat / osallistuvat siihen helpommin.

VÄITTÄMÄT

- Käyttäytyikö Juho mielestäsi hyvin? Entä oikein?
- Elinalle jäi tilanteesta hyvä fiilis.
- Elinalle jäi kurja fiilis.
- Olen itse nähnyt vastaavan tilanteen IRL (= in real life).
- Olen nähnyt vastaavan tilanteen somessa.
- Olen itse kuullut vastaavista tilanteista.
- Olen kuullut nimittelyä ja fyysiseen olemukseen puuttumista (esim. huora, homo, lauta).
- Tiedän, että ne ovat seksuaalista häirintää.
- Tiedän, miten toimin jos koen seksuaalista häirintää tai ahdistelua.
- Tuossa sarjakuvassa kohde oli tyttö. Tiedän, että tämä asia koskettaa kaikkia sukupuolia yhtäläillä.
- Tiedän, minne toista ei saa koskea ilman lupaa.
- Tiedän, mihin alueille koskettaminen on seksuaalioikeuksien loukkaamista.
- Tiedän, että seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia.
- Minulla on joku aikuinen kotona, kenelle puhua asiasta.
- Minulla on joku aikuinen koulussa, kenelle voisin kertoa.
- Tiedän, että voin pyytää apua myös esim. Tyttöjen ja Poikien talolta näissä tilanteissa.

 samaa mieltä

 eri mieltä

 en osaa sanoa

TUTUSSA JA TURVALLISESSA RYHMÄSSÄ - LISÄKSI AVOIMET KYSYMYKSET (pienissä porukoissa keskustellen tai esim. post it -lapuille vastaten)

- Miten Juho käyttäytyi? Miksi hän toimi niin?
- Miltä tilanne Elinasta tuntui?
  - Minkälaisia tunteita seksuaalinen häirintä tai ahdistelu voi aiheuttaa?
- Miten Elina toimi tilanteessa?
- Miksi Elina ei heti kertonut opettajalle tai jollekin muulle aikuiselle tapahtuneesta?
- Millä tavalla tarinan kulku muuttuu, jos häiritsijä olisi Elina tai joku koulun aikuinen?
- Miten tilanteen käsittelyn tulisi vielä jatkua aikuisten toimesta?
- Millaiset katseet ja sanat voivat olla seksuaalista häirintää?
- Mistä voit huomata, että käytös loukkaa ja toinen tuntee olonsa epämukavaksi?
- Miten sinä voisit toimia, jos näet tai koet seksuaalista häirintää/ ahdistelua?
- Millainen opettaja herättää luottamusta?
  - Mikä rohkaisisi oppilaita kertomaan kokemuksistaan?
  - Miksi on tärkeää kertoa kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai ahdistelusta?

MÄÄRITELMÄT

Seksuaalinen häirintä

”Seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.

*Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa **sanallista, sanatonta tai fyysistä**, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.”*

Tasa-arvolaki 7 § (30.12.2014/1329)

Seksuaalinen ahdistelu

”Joka koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Rikoslaki 20 luku 5 a § (27.6.2014/509)

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

LOUKKAAVAT ILMEET JA ELEET

Itsensä paljastelu,
kiusallinen tuijottaminen,
salakatselu,
käsimerkit,
ilmeilyt,
silmäniskut

SANALLINEN HÄIRINTÄ

Vihjailu, ehdottelu,
vartaloa tai pukeutumista koskevat
huomautukset, kaksimieliset vitsit,
seksuaaliset kommentit,
ehdottelut, vaatimukset,
vastikkeellisen seksin ehdottaminen

FYYSINEN HÄIRINTÄ

Lähentely,
taputtelu,
silittely,
epäsopiva halaaminen,
intiimien alueiden koskettelu

NETTIHÄIRINTÄ

Seksuaalisia kuvia, videoita ja viestejä lähetetään pyytämättä, uhkaillaan ottaa tai muokata kuvia ja lähettää eteenpäin, pyydetään tai kiristetään lähettämään seksuaalisia kuvia, lähetetään kuvia eteenpäin tarkoituksena kiusata ja selitetään toimintaa vitsailuksi.

RIKOSNIMIKKEITÄ

- **TOISEN HAUKKUMINEN TAI HALVENTAMINEN SOMESSA**
→ Kunnianloukkaus (Rikoslaki 39/1889, 24 luku, 9 §)
- **ALASTONKUVAN LEVITTÄMINEN LUVATTA**
→ Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen (Rikoslaki 39/1889, 24 luku, 8 §)
- **SEKSUAALISÄVYTTENEN KESKUSTELU JA EHDOTTELU SEKSUAALISEEN TOIMINTAAN**
→ Lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin (Rikoslaki 39/1889, 20 luku, 8 b §)
- **AIKUINEN LÄHETTÄÄ DICKPICIN ALLE 16-VUOTIAALLE**
→ Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (Rikoslaki 39/1889 20 luku, 6 §)
- **SEKSUAALISÄVYTTISEN MATERIAALIN TOISTUVA LÄHETTÄMINEN**
→ Vainoaminen (Rikoslaki 39/1889, 25 luku, 7 a §)

HUONOSTI TUNNISTETTAVIA SEKSUAALIRIKOKSIA

(Poliisihallitus 2019)

- Alle 16-vuotiaan houkuttelu katsomaan pornoa, masturbointia tai yhdyntää
- Alle 16-vuotiaalle seksuaalisesti latautuneista tapahtumista kertominen
- Alle 16-vuotiaalle sukupuoliyhteyden tai muun sukupuolisen kanssakäymisen ehdottelu
- Alle 16-vuotiaalle seksuaalisväritteisten viestien lähettäminen sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse, tekstiviestitse tai kirjeitse
- Alle 16-vuotias saadaan toimimaan seksuaalissävytteisellä tavalla tekijän seuratessa hänen toimintaansa (koskee myös esim. videoyhteyttä)
- Alle 16-vuotiaalle sukuelimen näyttäminen (koskee myös esim. videoyhteyttä)
- Alle 16-vuotiaalle itsetyydytystä kuvaavien eleiden näyttäminen
- Alle 18-vuotiaalle vastikkeen (esim. raha, alkoholi, tupakka) tarjoaminen seksuaalista tekoa vastaan

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

SEKSUAALIOIKEUDET

1. OIKEUS OMAAN SEKSUAALISUUTEEN

Kuka saa nauttia seksistä? Pitääkö olla tietynlainen, että saa nauttia omasta sukupuolesta?
Miltä tuntuu asua maassa, jossa seksuaalivähemmistöt on kielletty lailla?

2. OIKEUS TIETOON SEKSUAALISUUDESTA

Millaista olisi elää maassa, jossa nuorille ei tarjota lainkaan seksuaalikasvatusta?
Miten seksuaalikasvatus voisi tavoittaa ne, jotka eivät pääse kouluun?
Saavatko kaikki tietoa seksuaalisuudesta, myös vähemmistöt kuten vammaiset?

3. OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI

Miksi niin moni tyttö on naimisissa alaikäisenä? Mitä tarkoittaa sukuelinten silvonta?
Mitä on seksuaalinen häirintä? Onko nimittely väkivaltaa?

4. OIKEUS SEKSUAALITERVEYSPALVELUIHIN

Minkälainen on hyvä lääkäri? Mitä tarkoittaa luottamuksellisuus?
Miten varmistetaan, että kaikki saavat ehkäisyä sitä halutessaan?
Mitä tapahtuu, jos abortti on maassa lailla kielletty?

5. OIKEUS TASA-ARVOON JA SYRJIMÄTTÖMYYTEEN

Kenen ääni saa kuulua? Mistä löytää rohkeutta vastustaa epätasa-arvoisuutta?
Voinko taiteen kautta vaikuttaa? Toimiiko politiikka?

6. OIKEUS YKSITYISYYTEEN

Kuka saa päättää, mitä kerrot seksuaalisuudestasi? Kuuluuko asiasi sukulaisillesi?
Entä jos tarvitset esimerkiksi vamman takia apua päivittäisissä toiminnoissa?
Mitä kannattaa postata nettiin?

7. OIKEUS VAIKUTTAA

Pelottaako sinua kävellä yksin kadulla, jos olet tyttö? Entä jos olet erinäköinen kuin muut?
Voiko ihminen olla laiton? Minkälaiset parisuhteet maassasi sallitaan?

**Hyvä tarkistuslista kouluille
seksuaalioikeuksista**
<http://www.ihmisoikeudet.net/wp-content/uploads/2015/11/Seksuaalioikeudet-koulussa-1.pdf>

TURVAOHJEITA UHKAAVIIN TILANTEISIIN

SANO: EI

- *kuuluva, jämäkkä ja vakuuttava EI*

POISTU PAIKALTA TAI NETTISIVUSTOLTA

- aina saat poistua sanomatta sanaakaan
- et tarvitse kenenkään lupaa tai suostumusta epäilyttävästä tilanteesta poistumiseen

KERRO LUOTETTAVALLE AIKUISELLE

- SYY EI OLE IKINÄ SINUN!
- Älä jää tilanteen kanssa yksin, kerro, vaikka tilanne olisi jo ohi
- Aikuinen voi puuttua tilanteeseen ja tukea sinua
- Ei ole väliä, oletko ottanut somekaveriksi tuntemattoman, tärkeintä on, että olet turvassa ja saat apua

MISTÄ APUA JA TUKEA?

Oppilashuolto

Nopsa –tiimi p. 040 637 8287

Walk In (Lossikuja 3), 13-18 v. ma-ti, to-pe, klo 12-16

Sosiaali- ja terveystalot esim. kasvatus- ja perheneuvonta

Lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä p. 044 703 5919

Oulun Tyttöjen Talo & Poikien Talo

Oulun Kriisikeskus (Mielenterveysseura)

Rikosuhripäivystys p. 116006, riku.fi/nuoret (chat)

Nettipoliisi

Lasten ja nuorten puhelin 116 111

MUUTA TÄRKEÄÄ

- Ympäristön asenteet ja reagointi on keskeisessä roolissa häirintään puuttumiseksi. Jokaisella nuorella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, missä ei tarvitse sietää seksuaalista häirintää.
- Aiheen käsittely voi olla vaikeaa myös aikuiselle. Nuoren kokemusta helposti vähätellään ja häirityn tunteet jäävät käsittelemättä.
- On tärkeää muistaa kertoa nuorille, että aikuinen on valmis kuuntelemaan, mikäli asiasta haluaa tulla juttelemaan myöhemmin.
- Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan oululaisista 8. ja 9.lk tytöistä häiritsevää ehdottelua tai ahdistelua kertoi kokeneensa 29,9 prosenttia (reilut 560 oululaistyttöä) vastanneista. Pojilla vastaava luku oli 6,8 prosenttia.

VIDEOITA AIHEESEEN LIITTYEN

- **Seksuaalinen häirintä #eioook (MLL)** kesto 1:24
<https://www.youtube.com/watch?v=3rNPr8ufzCo>
- **Yksittäistapaus lyhytelokuvasarjan Pysäkki** kesto 6:58, (K7)
<https://www.yksittaistapaus.fi/elokuva/pysakki/#pysakki>
- **Kaveri seksuaalirikoksen uhrin tukena (Rikosuhripäivystys)** kesto 2:11
https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=fWVjx3fvcUI&feature=emb_title

LÄHTEET

Aaltonen, J. (2012). Turvataitoja nuorille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ilmonen, K., Korhonen, E. & Halonen, M. (2020). Seksuaalioikeudet koulussa –checklist. Väestöliitto.
https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5048510/va%CC%88esto%CC%88liitto_seksuaalioikeudet_web.pdf. Viitattu 7.8.2020.

Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 7.8.2020.

Tasa-arvolaki 609/1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Viitattu 7.8.2020.

Väestöliitto.(2020).
http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5048131/vaestoliitto_info_A4+%28003%29.pdf. Viitattu 7.8.2020.

